

СТАНОВИЩЕ

по процедура за придобиване на академичната длъжност "доцент"
по *Теория и история на културата*,
обявен от Югозападния университет "Неофит Рилски",
Държавен вестник, бр. 37 от 7 май 2021 г.

Единствен участник в обявения конкурс за доцент по *Теория и история на културата* е гл. ас. д-р Димитрия Спасова. Кандидатката е представила всички изискуеми документи, подредени прегледно и съдържащи цялата необходима информация за произнасяне на научното жури. Налична е справка за изпълнение на минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност "доцент" в професионално направление 3.1. *Социология, антропология и науки за културата*. Длъжността, за която претендира кандидатката, ще бъде с основно работно място в катедра "Културология" във Факултета по изкуствата на ЮЗУ. От предоставената справка личи, че катедрата осигурява длъжността с 10 дисциплини по бакалавърски и магистърски програми в професионалното направление.

Гл. ас. д-р Димитрия Спасова е защитила дисертация по академичната специалност на конкурса през 2010 г. като редовен докторант към споменатата Катедра. Тя има 10-годишен стаж като асистент и главен асистент във Факултета по изкуствата. Освен с текущата си преподавателска работа, тя е ангажирана и с участие в научни проекти, с ръководство на магистърска програма, с подготовка на университетски форуми и с теренна работа в профила на своите научни занимания. Работата ѝ със студентите включва ръководство на дипломни работи, реализиране на студентски конференции и подготовка на студентски фотоизложби. Съвместно с проф. днк Васил Марков тя е научен ръководител на успешно защитил през 2018 г. докторант с тема за мегалитните паметници в Егейска Тракия. Кандидатката е член на редакционните колегии на четири престижни научни сборника от международни конференции и на няколко академични организации.

Д-р Спасова участва в конкурса с две самостоятелни монографии – хабилитационен труд и публикувана дисертация на тема "Магически практики от българската народна медицина". И двата академични текста са обсъдени в катедрата и след това публикувани от университетското издателство на ЮЗУ. Предмет на анализ в настоящото становище ще бъде само хабилитационният труд, тъй като с другата монография тя вече е придобила образователната и научна степен "доктор" преди 11 години. Представени са и 18 публикувани статии, от които 15 са самостоятелни, а останалите в съавторство. 9 от статиите са на английски език, а останалите – на български език. Всички те са отпечатани в списания или сборници с научна редакция, в някои от които са публикувани резултатите от научни форуми – университетски, национални и международни. В списъка е включена и една глава от колективна монография, която предстои да излезе от печат през 2021 г. Текстът не е представен и по тази причина също няма да бъде обект на рецензиране. В таблицата за наукометричните показатели са отчетени и осем цитирания на статии с автор д-р Спасова, чрез което се гарантира спазването на законовото изискване и по този критерий. Единствената ми бележка по документацията е свързана с отсъствието на ясно подчертаване кои от статиите

на авторката са по темата дисертационния труд и кои са свързани с другите ѝ основни занимания. Както е известно, статиите по дисертацията се представят само за информация, но не и за рецензиране при кандидатстване за следващи научна степен или длъжност.

Монографията "Сакрално пространство и обредна система. По материали от обредната култура в Югозападна България" е класическо етнографско изследване с елементи на антропологични и културологични анализи. То е базирано върху продължителна теренна работа в посочения регион, като са ползвани и материали от експедиции в села с българско население в пограничните райони с Гърция. Методологически коректно е очертана сакралната география на селищата по долината на река Места, включваща както християнски, така и предхристиянски топоси – църкви, параклиси, оброчища пещери. Сакралната география е осмислена не само в нейния физически смисъл, но и в антропологичното ѝ измерение като "осъзната територия на местната общност, създаваща усещането за своя земя" (с. 19-20). Силуетът на невидимия покровител – стопан, на дома и/или селището, присъстващ неизменно в местната традиционна култура, е очертан на основата на теренни данни от десетки села и при придържане към утвърдената в научната ни книжнина теза за връзката на този архетипен образ с "мъжката положителна хипостаза на змея-покровител и змееборец" (с. 39). Приведени са обилни данни от фолклорни записи от други автори и региони. Разкрити са процесите на постъпателно "съвместяване" езическия стопан с реалиите, каноните и светците на християнската религия. В този контекст са разгърнати и концептите за обредната трапеза на стопана. Реконструирана е връзката между поддържане култа към стопана и обредните обиколки на сакралното пространство, включително и чрез обредни хорá, изпълнявани под съпровода на точно определени песни. Регистрирани са обредните хорá на Гергьовден и Великден в редица села от проучвания регион. Описани са редки варианти на обреда *покръсти*, чрез който се обикаля синора на имота за имолване на дъжд и реколта. Във втора глава на монографията убедително са представени обреди с метеорологичен аспект, свързани с върхове и черковища. Освен ритуалите, са описани и митологичните представи върху които в битуват хилядолетните практики за умилостивяване на природните стихии и за осигуряване на реколта и добруване. Пак в лоното на търсеното от традиционния човек "разбирателство" с могъщите сили на природата са характеризирани пролетните празнични ритуали. Тук авторката въвлича значим обем фолклористични изследвания на учени от предходните няколко поколения, като илюстрира убедително утвърдени в науката концепти с примери, извлечени от системната си теренна работа в Югозападна България.

Хабилитационният труд на д-р Спасова ми направи положително впечатление с промислената структура, професионалният език, балансираното вграждане на добитите от пряк контакт с информаторите данни в общия контекст на знанието за сакралните пространства във фолклорната култура. Приведените цитати са коректни и добре подбрани. Илюстративният материал е разнообразен и добре обвързан с основния наратив (с. 200-215). Приносен по своя характер е анализът на архетипа *свещен брак*, разгърнат в контекста на християнската

религия и на основата на локални примери. Като по-съществен дефицит на монографията от чисто методологическо естество си позволявам да открия липсата на мотивация за предпочетения термин *сакрална география* пред по-широко разпространения *сакрално пространство*.

В статиите, представени за участие в конкурса, се открояват няколко групи. Първата от тях е свързана с интереса на авторката към народната медицина, продукт от който е и дисертационният ѝ труд. Втората група статии се отнасят до резултати от теренни проучвания, осъществявани в рамките на изследователски проекти – село Лиляч (Кюстендилско), село Палат, (община Струмяни), село Баничан (Гоцеделчевско) и др. Част от статиите са посветени на магическите практики в традиционното общество. Авторката разработва и темата за фолклора като ресурс за развитието на културния туризъм. Идеите ѝ в това отношение са креативни, но би трябвало да се основават на по-широка база от данни, включваща и някои културни практики отвъд територията на Югозападна България. Етнографската гледна точка към проучването на мегалитните култури също обогатява интерпретацията на тази като цяло сложна тема в българската хуманитаристика. По мое мнение, един от най-приносните текстове на д-р Спасова е статията ѝ "Социално предприемачество и национален манталитет", която ползва модела на Хеерт Хофстеде за емпирични изследвания на културните различия, обособявайки шест различни културни профила на нациите. На основа на социологически анализ на българските реалности, авторката достига до мотивирани заключения, които осмисля в контекста на социалното предприемачество.

Педагогическата работа на кандидатката, която също подлежи на преценка в настоящата процедура, включва разработването на учебни курсове за студенти в степените "бакалавър" и "магистър", водене на лекции и упражнения в ЮЗУ, теренни практики със студенти, научно ръководство на дипломни работи. От представените документи личи, че д-р Спасова изпълнява задълженията си от споменатия кръг старателно и професионално. Дейността ѝ по университетски проекти също придава значима тежест на академичния ѝ профил. Препоръката ми към по-нататъшното ѝ академично развитие е да разшири кръга на теренните си наблюдения отвъд пределите на Югозападна България и в по-малка степен да подценява въздействието на хилядолетната християнска култура върху социалните отношения и практики в българското общество и на Балканите като цяло. Би било добре да се положат и усилия за по-системни наблюдения и анализи и на мюсюлманските общности в Югозападна България, които също са "преработили" в своята култура ритуали, практики и възгледи от езическите епохи.

В цялост, академичната дейност и научните изследвания на гл. ас. д-р Димитрия Спасова създават впечатление за съзнателно, компетентно и упорно разгръщане на продуктивни усилия по посока създаване на ново знание в областта на социалните науки. Образователната и популяризаторската дейност на кандидатката също са на високо академично ниво. Това са и основанията ми за **ПОЛОЖИТЕЛНА** оценка на кандидатурата на гл. ас. д-р Димитрия Спасова в

конкурса за доцент по *Теория и история на културата* към Катедра
"Културология" в Югозападния университет "Неофит Рилски".

София,
29 август 2021

проф. дин Вера Бонева, днк

OPINION

Re the academic appointment of an Associate Professor in Theory and History of Culture, announced by the Neofit Rilski Southwestern University (*Darzhaven vestnik*, issue 37, of May 7th, 2021)

Chief Assistant Professor, Dr. Dimitriya Spassova, is the sole contender in the competition for the position of Associate Professor of Theory and History of Culture. The candidate has submitted all due documents, clearly ordered and containing all the information needed for a body of academic jurors to take a decision on the case. There is a document re the fulfilment of the minimal national criteria for eligibility concerning the academic position “Associate Professor”, professional line 3.1. *Sociology, anthropology, and cultural sciences*. The job which the candidate is seeking will be based mainly in the Chair of Culturology in the Arts Department of the Southwestern University. It is stated in the submitted reference that the said Chair shall provide for the position in question 10 disciplines of bachelor and master programs in the above mentioned professional line.

Chief Assistant Professor, Dr. Dimitriya Spassova has defended in 2010 a doctoral thesis relevant to the academic specialty of the competition as a regular doctoral student at the Chair already mentioned. She has worked for 10 years as Assistant Professor and Chief Assistant Professor at the Arts Faculty. Besides her daily teaching, she is also busy participating in academic projects, such as managing a master’s program, organizing University fora and doing fieldwork in connection with her academic research. Her engagement with students includes tutelage over graduation papers and organization of student conferences and photo exhibitions. Together with prof. Vassil Markov, DSc (Culture), she was an academic supervisor of a doctoral student, who in 2018 successfully defended a thesis on megalithic monuments in Aegean Thrace. Dr. Spassova is a member of the editorial boards that have produced four prestigious collections of academic papers from international conferences, as well as of the boards of several academic organizations.

The candidate participates in the competition with two monographs, authored by herself: a habilitation study and her published dissertation entitled *Magical practices from the Bulgarian folk medicine*. Both academic texts have been discussed at the Chair and subsequently published by the Southwestern University Press. Here I shall analyze only the habilitation study, as the

candidate has already used the other monograph to be awarded the educational and academic degree *Doctor* 11 years ago. Also presented are 18 published articles, of which 15 are authored solely by Dr. Spassova, while the remaining three are co-authored. Nine of these articles are written in English, the rest – in Bulgarian. All were published in journals and collections that have undergone academic editorship; in some of them are published the results of academic fora – at university level, and also national and international levels. Included in the list is also a chapter from a collective monography, which is due to go to press in 2021. The text of that chapter is not submitted, and therefore shall not be reviewed here. In the scientometry table are listed eight citations of articles with Dr. Spassova as author, which fulfils the relevant legal requirements. My only remark on the documentation is generated by the fact that there is no indication which of the author's articles deal with the problematique of her dissertation, and which pursue other academic interests of hers. As is known, articles on topics of a dissertation are listed for informational purposes only, and not in order to be reviewed in the process of applying for a subsequent academic degree or position.

The monograph *Sacred space and rites system. On the basis of rites culture in Southwestern Bulgaria* is a classical ethnographic study with elements of culturological and anthropological analysis. It is founded on long-term fieldwork in the region mentioned, together with material obtained during expeditions to some villages on Greek territory along the border with Bulgaria, inhabited by ethnic Bulgarians. The sacred geography of the villages in the Mesta river valley is delineated methodologically correctly. It includes Christian, as well as pre-Christian locations, e.g. churches, chapels, rites sites, caverns. The sacred geography is conceptualized not only in its physical aspect, but also in its anthropological dimension as “recognized territory of the local community, creating the feeling of common ownership of that land (pp 19-20). The author is able to create an impression of the unseen protector of the place, the *stopan* of home and hamlet, ubiquitous in local traditional culture. That has been achieved on the basis of field data from dozens of villages. In doing that, Dr. Spassova has adhered to the notion, established in our academic literature, that the said archetypal image is linked with “the male positive hypostasis of the serpent-protector and serpent-fighter” (p 39). Copious data is drawn from folk recordings by other authors and regions. Explained is the process of gradual “amalgamation” of the pagan *stopan* with the realia, canons, and saints of the Christian faith. In that context are elaborated the notions of the ritualistic feast of the *stopan*. The link between

sustaining the *stopan* cult and the ritualistic tour of the sacred locus is demonstrated, including via a ritualistic *horo*, danced to the tune of strictly prescribed songs. Several kinds of ritualistic *horo* danced on St George's day and on Easter are registered. Described are some rare variants of the rite *pokrasti*, in which the boundaries of the land property are toured in a plea for rain and rich harvest.

In Chapter two of the monograph there are convincing accounts of meteorological-type rituals, connected to peaks and church grounds. Besides the rituals, there is a description of millennium-old mythological ideas aimed at appeasing the elements of nature and ensuring good harvests and well-being. Spring fete rituals are also seen in the context of the "mutual understanding" to be established with the awful might of nature, sought after by traditionalistic man. The author amasses here a considerable volume of folkloristic research by scholars from several preceding generations, while illustrating established academic concepts with examples from her own systematic fieldwork throughout Southwestern Bulgaria.

The study of Dr. Spassova has impressed me with its carefully thought-out structure, its professional language, and its balanced inbuilding of data, obtained through direct contact with informers, into the general context of knowledge re sacred spaces in folk culture. The citations are correct and well-picked. The illustrative material is varied and well-tied to the main narrative. The analysis of the archetype *sacred marriage*, elaborated in the context of the Christian religion and based on local examples, is a contribution to academic knowledge. I shall mark as worth mentioning one methodological deficit of the monograph, i.e. the lack of argumentation for the choice of the term *sacred geography* over the more popular term *sacred space*.

The submitted articles fall into several groups. Articles in the first group result from the interest of the author in folk medicine, exhibited also in her dissertation. The second group of articles report and analyze fieldwork, undertaken by the author within the framework of several research projects: the village of Lilyach (Kyustendil district), the village of Palat (Stroumyani municipality), the village of Banichan (Gotse Delchev district). Part of the articles address magical practices in a traditional society. Besides, the topic of folklore as a resource for the development of cultural tourism is dwelt on. The author exhibits rather creative ideas in this domain; however, it would be better were they founded on a wider factual basis, including cultural practices beyond the territory of Southwestern Bulgaria. The ethographical viewpoint towards the megalithic cultures is also an enrichment of this problematique, which on the whole

has proven complicated for Bulgarian humanity studies. I am of the opinion that one of the texts most contributing to our understanding of such matter is Dr. Spassova's article "Social enterprise and national mentality", which follows the model of Geert Hofstede concerning the empirical approach to cultural differences, based on six national cultural indicators. Having made a sociological analysis of Bulgarian realia, the author establishes convincing conclusions, applicable in the domain of social entrepreneurship.

The candidate's work as educator, also to be evaluated under the current procedure, includes the production of education courses for students aspiring for bachelor and master degrees; giving lectures and conducting seminars in the Southwestern University; fieldwork training of students; supervision of students' diploma papers. The documents submitted show that Dr. Spassova deals with such obligations with diligence and professionalism. Her activity in university projects contributes significantly to her academic standing. My recommendation here is that her fieldwork be broadened beyond the boundaries of Southwestern Bulgaria; also, that a correction of sights re the impact of the millennium-long Christian culture on social relations and practices in Bulgarian and Balkan societies is needed, for at present that impact appears to be underestimated. It would also be good to have more systematic observations and analysis of the Muslim communities in Southwestern Bulgaria, which have also "recycled" in their culture plenty of rituals, practices and attitudes descended from pagan times.

As a whole, the academic activities and research of Senior Assistant Professor Dr. Dimitriya Spassova leave the impression of a conscientious, competent and dedicated effort to produce original knowledge in the social sciences. Her work as educator and popularizer of academic knowledge are also of high quality. These are my grounds for a POSITIVE evaluation of the candidature of Senior Assistant Professor Dr. Dimitriya Spassova in the competition for the position of Associate Professor of Theory and History of Culture at the Chair of Culturology of the Neofit Rilski Southwestern University.

Prof. Vera Boneva, DSc (History), DSc (Culturology)

Sofia

August 29th, 2021